

5. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»

Муза Надія,
вихователь ЗДО № 8 «Калинонька»
Шепетівської міської ТГ

Створення безпечного простору для учасників освітнього процесу як головний пріоритет в умовах війни

Анотація. У статті визначається ідея відповідальності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти за збереження життя і здоров'я дітей.

Ключові слова безпечне середовище, освітній простір, дитина.

В умовах повномасштабної агресії росії й уведення воєнного стану на території областей України, зокрема Хмельниччини, сучасна освіта зіштовхнулася із рядом проблем. Більшість керівників закладів освіти постали перед викликом спроможності закладів освіти (ЗДО) організувати безпечне й комфортне освітнє середовище для навчання й розвитку дошкільників.

Досягнення належного рівня безпеки життєдіяльності суспільства можливе тільки за умови високої культури та обізнаності всього населення.. Важливість безпеки життєдіяльності закріплено у таких державних документах, як Конституція України, Кодекс цивільного захисту України, Закони України «Про освіту», Закону України «Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі», Концепції «Безпека життя і діяльності людини» та «Безпечна і дружня до дитини школа» й інших. У багатьох громадах заклади освіти стали своєрідними осередками, що об'єднують як вихованців так і педагогів, та і тих, які вимушені були покинути свої домівки та тимчасово переїхати в іншу місцевість. Є й чимало прикладів, коли освітні осередки перетворилися на центри надання гуманітарної допомоги та розміщення сімей, які втратили домівки. *Міністерством освіти й науки України* розроблені рекомендації *щодо створення безпечного освітнього середовища*, якими передбачено організацію укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей закладів освіти.

Отже, створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти нині є одним із головних пріоритетів держави в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні та в післявоєнний час.

Організація діяльності закладів освіти в умовах війни та в післявоєнний час потребує від педагогічних колективів особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, відкритості та підтримки. Тому одним із пріоритетних завдань керівників і педагогів закладів освіти в таких складних умовах є зміцнення суб'єктності учасників освітнього процесу, вибудовування горизонтальних зв'язків управління в освітній організації, коли кожен і кожна знає, за що несе відповідальність, а також приймає самостійні рішення в межах повноважень та відповідальності.

Одним із основних завдань освіти визначено збереження життя і здоров'я учасників освітнього процесу, формування в дітей культури безпечної поведінки. Формування безпечного і здорового освітнього середовища вимагає вирішення низки проблем, зокрема, пов'язаних із фізичним, психологічним насильством та булінгом (цькуванням), безвідповідальним використанням інтернету, недостатньою готовністю педагогічних працівників запобігати та протидіяти насильству (*булінгу, мобінгу*) серед учасників освітнього процесу, непопулярністю серед дітей та підлітків культури здорового харчування, малорухливим способом життя, необхідністю належного медичного забезпечення в закладах освіти. Важливим питанням є розробка системного підходу до формування культури здорового та безпечного способу життя у суспільстві.

Головним пріоритетом у діяльності закладу дошкільної освіти є збереження життя та здоров'я маленьких вихованців і співробітників. Як організувати безпечний освітній простір в очному форматі під час воєнного стану? Відповіді на ці питання можна знайти у листі МОН від 20.06.2023 №1/8820-23, де надано рекомендації щодо підготовки ЗДО до нового навчального року та порядку дій персоналу під час повітряної тривоги.

З метою організації належних і безпечних умов для учасників освітнього процесу у квітні 2023 року Кабінетом Міністрів України було ухвалено Концепцію безпеки закладів освіти на 2023-2025 роки. Реалізація цього документа дозволить педагогічним колективам ЗДО:

- розробити стратегію створення безпечного освітнього середовища
- забезпечити комфортне перебування в укриттях та захисних спорудах учасників освітнього процесу;

- впроваджувати чіткі алгоритми дій у разі небезпеки;
- систематизувати навчання для педагогів та дітей щодо дій у різних ситуаціях;
- запобігати проявам фізичного та психологічного насильства;-
- дотримуватися прав і норм фізичної, інформаційної та психо-соціальної безпеки.

Показниками готовності ЗДО до нового 2023/2024 навчального року в умовах воєнного стану є:

- обов'язкова наявність у закладі укриття, яке відповідає вимогам ДСНС;
- систематизований порядок оповіщення учасників освітнього процесу про небезпеку;
- чіткі інструкції для персоналу щодо реагування на небезпечні ситуації, загрози, план евакуації;
- апробована система навчання та тренування персоналу щодо дій в екстремальних ситуаціях, надання домедичної допомоги всім учасникам освітнього процесу;
- безпечна територія та система профілактичних заходів щодо мінної безпеки;
- оздоровча спрямованість освітнього процесу.

Організація та обладнання укриттів у ЗДО

Укриття в ЗДО – спеціально організоване приміщення в будівлі або на території закладу, що слугує захистом для дітей та персоналу в разі фізичної небезпеки, яке пройшло відповідну експертизу та відповідає нормативним вимогам, враховує вікові особливості дітей дошкільного віку, забезпечене необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами.

У нових реаліях укриття є важливим компонентом освітнього середовища ЗДО. Його облаштовує засновник закладу згідно з рекомендаціями ДСНС (лист від 14.06.2022 № 03-1870/162-2) та погоджує спеціальна комісія. Основними вимогами до організації внутрішнього обладнання укриття в ЗДО є:

- відповідність загальним вимогам ДСНС;
- наявність місць для відпочинку дітей, ігрових та розвивальних осередків;
- інформативність, змістовність, відповідність віковим особливостям;
- здатність стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей;
- наявність дидактичного обладнання (технічні засоби навчання, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, набори для малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо);

- спеціальне обладнання, підбір іграшок та атрибутів, які допоможуть організувати різноманітні активності, зняти рівень напруги, заспокоїтися, пережити цей час з користю і не призупинити освітній процес.

Більшість укриттів у ЗДО організовується в підвальних приміщеннях й потребують певної організаційної підготовки та проведення ремонтних робіт відповідно до вимог і рекомендацій ДСНС, зокрема:

- шлях до укриття має бути постійно вільним та розрахованим на переміщення однієї колони дітей. Забороняється його заставляти меблями, ігровими атрибутами тощо;

- сходинки до укриття слід облаштувати перилами з двох боків для дітей та дорослих;

- під час вибору кольору фарби для стін варто надати перевагу світлим відтінкам, художньому оформленню та доречному декоруванню згідно з віковими особливостями дошкільнят;

- укриття доречно обладнати меблями, які допоможуть малюкам завершити режимні процеси;

- освітлення має бути достатнім з різними варіантами включення. На випадок відсутності електрики слід підготувати ліхтарики;

- в укритті має бути аптечка, зміст якої компонується відповідно до вимог МОЗ та ДСНС. Також персоналу варто пройти навчання з надання домедичної допомоги або тренінг «Перша допомога дітям. Тренінг для дитячих закладів».

Зауважити! Укриття закладу дошкільної освіти розраховано лише на учасників освітнього процесу. Мешканці прилеглих будівель мають користуватися іншими укриттями.

Підготовка дітей та персоналу ЗДО до перебування в захисній споруді або укритті

Підготовка учасників освітнього процесу до перебування в укритті має розпочатись із ознайомлення з місцем розташування, правилами поведінки під час переміщення та перебування в ньому. Для цього в закладі слід провести такі заходи:

- розробити план реагування на надзвичайні ситуації або спеціальну інструкцію;

- призначити відповідальну особу, яка організовує евакуацію дітей та персоналу, запобігає утворенню паніки, супроводжує учасників освітнього процесу під час переміщення в укриття;

- призначити відповідальних осіб, які після евакуації перевіряють заклад на наявність присутніх учасників освітнього процесу за межами захисної споруди, і тільки після такої перевірки прямують до укриття;

- закріпити представників персоналу, які допомагатимуть вихователям кожної групи раннього та молодшого віку з переміщенням вихованців до укриття;

- розмістити покажчики напрямку руху для швидкого та безпечного проведення евакуаційних заходів у приміщенні та на території закладу;

- пояснити дітям в доступній формі, що таке повітряна тривога, навіщо люди йдуть в укриття та чому це важливо (за допомогою казок, цікавих ігор і мультфільмів);

- забезпечити наявність інформаційно-контактної картки на кожну дитину, яку мають підготувати батьки. В ній зазначається ПІБ дитини, контактні дані батьків та близьких родичів (імена, телефони, адреси), інформація про можливі особливості, які зможуть допомогти зберегти здоров'я малюка у разі непередбачуваної ситуації. На основі цих карток вихователь має підготувати загальний список вихованців;

- розробити план дій на випадок, якщо дитина загубилася у закладі освіти під час переміщення до укриття;

- розмістити біля входу на територію ЗДО та на будівлі інформацію про розташування найближчого укриття або захисної споруди.

З метою швидкого реагування на небезпеку після сигналу «Повітряна тривога» та доведення дій дітей та персоналу до автоматизму потрібно проводити чіткий інструктаж та періодичні тренувальні евакуації.

Особливості евакуації дітей до укриття

Слідувати до захисної споруди потрібно одразу після оголошення сигналу про тривогу. Під час евакуації діти переміщуються до укриття двома колонами в супроводі, щонайменше, двох дорослих (вихователя та помічника вихователя):

- один дорослий іде на початку колони і показує дітям напрямок руху;
- другий - в кінці колони і слідкує, щоб ніхто не відставав.

Для запобігання паніці МОН рекомендує визначити місце кожної дитини в загальному строю (наприклад, за допомогою мотузки з кольоровими вузлами або прив'язаними маленькими іграшками).

В укритті вихователь має якомога швидше перевірити список дітей та виявити чи всі вихованці присутні у сховищі. Важливо! Якщо дитина відсутня в укритті, вихователь не шукає її самостійно, а в закладі освіти терміново приводиться в дію відповідний план, розроблений заздалегідь! Після розміщення та перевірки списків

педагог має заспокоїти дітей за допомогою різноманітних віршиків, лічилок, простих ігор, напрацьованих ритуалів, дихальних вправ. Також можна завчасно запропонувати батькам підготувати для своєї дитини особистий «тривожний» рюкзак, в який покласти улюблену іграшку, фотографію сім'ї та інші речі, які заспокоюють малюка.

Медичний працівник переміщується до укриття разом з персоналом або групою дітей, до якої його закріпили, та весь час знаходиться у відведеному місці для швидкого надання медичної допомоги.

Дії персоналу під час режимних моментів, коли пролунав сигнал про небезпеку:

- під час прийому дітей до ЗДО. Педагоги організують переміщення в укриття тих дітей, які на зараз присутні в приміщенні. Батьки, які приводять дитину після того, коли група вже знаходиться у сховищі, не можуть вимагати від персоналу прийняти малюка й мають самостійно подбати про інше укриття, розташоване найближче до закладу (відповідна інформація має бути розміщена на будівлі ЗДО). Прийом дітей поновлюється після закінчення тривоги, коли всі діти повернуться до приміщення групової кімнати;

- під час знаходження вихованців на подвір'ї закладу. Вихователь має організувати їх супровід до захисної споруди, а помічники вихователів та інший персонал - зустрінути та допомогти їм у приміщенні закладу;

- під час денного сну або прийому їжі. Закладам освіти рекомендується скласти алгоритм дій персоналу, який, враховуючи ситуацію, особливості розташування захисного приміщення, допоможе без зайвих зволікань забезпечити безпеку дітям.

Під час повітряної тривоги педагог не може відпустити дитину з укриття на прохання батьків, адже він не має наражати на небезпеку себе та оточуючих й залишати інших вихованців без нагляду. До завершення повітряної тривоги учасники освітнього процесу мають залишатися в укритті.

Вихід із укриття здійснюється тільки тоді, коли надійшла уточнена інформація про відсутність небезпеки в районі розташування закладу або у разі вимушеної евакуації, причинами якої можуть бути:

- пошкодження споруди, що виключає подальше перебування в ній осіб;
- затоплення споруди;
- пожежі у споруді та утворення в ній небезпечної концентрації шкідливих газів;

- досягнення граничних параметрів внутрішнього повітряного середовища (наприклад, суттєвого зниження рівня кисню або наявності у повітрі небезпечних речовин).

Головне завдання ЗДО – організація безпечного освітнього простору, попередження травматизму, уникнення небезпечних для життя і здоров'я дітей чинників. Саме з такою метою в ЗДО проводяться «Тижні безпеки життєдіяльності». Педагоги нашого закладу творчо та з використанням елементів інноваційних технологій опрацьовують з дітьми теми пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху, безпеки в побуті та в природньому середовищі. Значна увага приділяється темі мінної небезпеки, адже непосидючі, рухливі та допитливі малюки мають виховати в собі супер здібності, щоб ніколи не потрапити у мінну пастку: «будь уважним», «не підходь», «не чіпай», «телефонуй 101!». Родзинкою «Тижня безпеки» є візит наших мужніх рятувальників, які нагадують дітям прості, але такі важливі правила пожежної безпеки і демонструють можливості сучасного пожежного автомобіля. Практичний психолог дбає про емоційне благополуччя педагогів та проводить презентаційні практикуми «Ментальне здоров'я. Шляхи збереження», «Емоційне вигорання», «Протидія булінгу, мобінгу».

Отже, в сьогодишніх умовах діти та педагогічні працівники потребують такого стану освітнього середовища, в якому вони відчуватимуть фізичну, психологічну, інформаційну та соціальну безпеку, комфорт і благополуччя, а батьки учасників освітнього процесу мають відчувати безпеку та захищеність, відправляючи дитину до закладу освіти при очному навчанні.

Список використаних джерел та літератури

1. <https://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/89460/>
2. [Рекомендації МОН про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів](https://oplatforma.com.ua/article/16248-rekomendatsii-shchodo-organizatsii-bezpechnogo-seredovishcha-v-zakladakh-doshkillya)
<https://oplatforma.com.ua/article/16248-rekomendatsii-shchodo-organizatsii-bezpechnogo-seredovishcha-v-zakladakh-doshkillya>
3. <https://rosinka.org.ua/yak-zabezpechyty-stvorennya-u-zdo-bezpechnogo-osvitnogo-seredovyshha-vilnogo-vid-nasylstva-ta-bulingu-czkuvannya/>
4. Лист МОН №1/3556-22 від 19.03.2022 «Закладам освіти, установам, які вимушені змінити місце розташування у зв'язку з проведенням в місцях їх розташування бойових дій або тимчасовою окупацією території України, необхідно

перейти на обслуговування до органів казначейства за новою адресою розташування».

5. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні».

6. Лист МОН №1/9-766 від 12.12.2019 «Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками»

7. КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» Нечай Олена Миколаївна, викладач секції розвивального навчання кафедри методики дошкільної та початкової освіти

8. УТЕНКОВА Ірина, консультант Комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Лозівської міської ради.

Навроцька Ірина Олександрівна,
вчитель біології Пархомовецької філії
комунального опорного закладу загальної середньої освіти
«Пироговецький ліцей Хмельницької міської ради Хмельницької області»

Виховання допитливості: викладання біології в сільській школі в умовах воєнного стану

Анотація. Викладання біології в сільській школі в умовах воєнного стану представляє унікальний набір викликів, а також можливостей. Хоча соціально-політичне середовище може бути сповнене невизначеності, прагнення до знань залишається маяком надії як для студентів, так і для викладачів. Ця стаття досліджує стійкість і креативність, необхідні для викладання біології в таких обставинах, підкреслюючи важливість освіти як інструменту розширення можливостей для розвитку спільноти.

Ключові слова допитливість, критичне мислення, метод проектів, виклики та можливості.

В цей буремний час стійкість і креативність – надзвичайно важливі для навчання в даних обставинах. Також нам, попри все, необхідно пам'ятати про